

PSIXOLOGIK FAROVONLIKNI HUDUDIY TAHLIL QILISHDA AI YONDASHUVI

Mamirov Hamidullo Fayzulo o'g'li

Chirchiq davlat pedagogika universiteti, Geografiya yo'nalishi, 25/1-kechki guruh talabasi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20201079>

Annotatsiya: Ushbu maqolada psixologik farovonlikni hududiy darajada kompleks tahlil qilishda sun'iy intellekt (AI) texnologiyalarining nazariy-metodologik asoslari ochib berilgan. Tadqiqotda katta ma'lumotlar (big data), mashina o'rganish algoritmlari va raqamli monitoring tizimlari asosida ijtimoiy-psixologik jarayonlarni aniqlash mexanizmlari tahlil qilinadi. O'zbekiston sharoitida AI texnologiyalarini joriy etishning institutsional va amaliy jihatlari yoritilib, uning ijtimoiy boshqaruv samaradorligini oshirishdagi o'rni asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: sun'iy intellekt, psixologik farovonlik, hududiy tahlil, ijtimoiy monitoring, raqamli texnologiyalar

Zamonaviy ilmiy paradigmalarda inson kapitalining sifat ko'rsatkichlari ichida psixologik farovonlik markaziy o'rin egallamoqda. Psixologik farovonlik nafaqat individual rivojlanish, balki jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy barqarorligini ta'minlovchi muhim omil sifatida qaraladi. Shu sababli, uni o'rganish va boshqarish masalasi yangi metodologik yondashuvlarni talab etmoqda. An'anaviy psixologik tadqiqot usullari (so'rovnomalar, testlar, kuzatuvlar) asosan lokal xarakterga ega bo'lib, ular katta hududiy kesimda tezkor va dinamik tahlilni ta'minlay olmaydi. Shu nuqtai nazardan, sun'iy intellekt texnologiyalariga asoslangan yondashuvlar ilmiy va amaliy jihatdan dolzarb hisoblanadi. O'zbekiston Respublikasida olib borilayotgan raqamli transformatsiya siyosati, xususan "Raqamli O'zbekiston - 2030" strategiyasi doirasida ijtimoiy sohalarga AI texnologiyalarini joriy etish muhim ustuvor yo'nalish sifatida belgilangan. Psixologik farovonlik zamonaviy ijtimoiy fanlarda ko'p komponentli va murakkab tizim sifatida talqin qilinadi. U insonning ichki va tashqi muhit bilan o'zaro munosabatlarini ifodalovchi bir qator muhim ko'rsatkichlarni o'z ichiga oladi. Xususan, psixologik farovonlikning asosiy tarkibiy elementlari sifatida hissiy barqarorlik, ijtimoiy moslashuv, hayotdan qoniqish darajasi hamda stressga chidamlilik kabi omillar ajratib ko'rsatiladi. Mazkur komponentlar shaxsning ruhiy holatini baholashda integral yondashuvni ta'minlaydi va uning jamiyatdagi faol ishtirokini belgilovchi muhim mezonlar hisoblanadi.

Psixologik farovonlikni hududiy tahlil qilish ushbu ko'rsatkichlarni muayyan geografik birliklar - viloyat, tuman va mahalla darajasida o'rganishni nazarda tutadi. Bunday yondashuv psixologik jarayonlarning makoniy xususiyatlarini aniqlash, hududlar o'rtasidagi tafovutlarni baholash hamda ijtimoiy muammolarni aniq lokalizatsiya qilish imkonini beradi. Natijada, hududiy tahlil ijtimoiy siyosatni manzilli tashkil etish va resurslarni optimal taqsimlash uchun muhim ilmiy-amaliy asos bo'lib xizmat qiladi. Zamonaviy ijtimoiy boshqaruv nazariyasiga ko'ra, hududiy tahlil qaror qabul qilish jarayonini optimallashtiruvchi samarali instrument sifatida e'tirof etiladi. Shu bilan birga, psixologik farovonlikni hududiy darajada chuqur va tizimli o'rganish sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanishni talab etadi. Sun'iy intellektning metodologik imkoniyatlari katta hajmdagi ma'lumotlarni yig'ish, integratsiyalash va tahlil qilish orqali ijtimoiy-psixologik jarayonlarni yangi sifat bosqichida o'rganish imkonini beradi. Xususan, katta ma'lumotlar (big data) asosida tahlil qilish sun'iy intellekt yondashuvining muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. AI tizimlari ijtimoiy tarmoqlar, mobil qurilmalar va davlat statistik bazalari kabi turli manbalardan olingan ma'lumotlarni kompleks tarzda qayta ishlaydi.

Ushbu yondashuv aholining psixologik holatini real vaqt rejimida monitoring qilish, dinamik o'zgarishlarni kuzatish va muammolarni tezkor aniqlash imkonini beradi.

Bundan tashqari, mashina o'rganish algoritmlari psixologik holatlarning yashirin qonuniyatlarini aniqlashda muhim vosita sifatida namoyon bo'ladi. Ushbu algoritmlar klassifikatsiya, regressiya va klasterlash kabi metodlar asosida ishlaydi. Klassifikatsiya usuli orqali shaxsning psixologik holati ma'lum toifalarga ajratilsa, regressiya modellari orqali uning darajasi baholanadi, klasterlash esa o'xshash xususiyatlarga ega guruhlarini aniqlash imkonini beradi. Natijada, psixologik farovonlikni baholash jarayoni yanada aniqlashadi va ilmiy asoslangan xulosalar chiqarish imkoniyati kengayadi. Sun'iy intellektning yana bir muhim yo'nalishi raqamli monitoring va diagnostika tizimlari bilan bog'liqdir. AI asosidagi monitoring tizimlari yordamida aholining psixologik holati uzluksiz ravishda kuzatib boriladi. Ushbu tizimlar stress indikatorlari, depressiv holatlar va ijtimoiy tanglik darajasini aniqlash imkonini berib, psixologik muammolarni erta bosqichda aniqlashga xizmat qiladi. Bu esa profilaktik choralarni o'z vaqtida amalga oshirish va ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Sun'iy intellekt texnologiyalarini psixologik farovonlikni hududiy tahlil qilish jarayoniga joriy etish ushbu sohada tahlil sifatini sezilarli darajada oshiradi. AI yondashuvining muhim xususiyati uning kompleks va tizimli xarakterga ega ekanligidir. Turli manbalardan olingan ma'lumotlarning integratsiyasi psixologik farovonlik ko'rsatkichlarini o'zaro bog'liqlikda o'rganish imkonini beradi, bu esa jarayonlarni yaxlit tizim sifatida tahlil qilishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, sun'iy intellektning prediktiv imkoniyatlari alohida ahamiyat kasb etadi. Mashina o'rganish algoritmlari asosida mavjud ma'lumotlardan kelib chiqib, psixologik holatlarning ehtimoliy rivojlanish tendensiyalarini aniqlash mumkin. Bu esa ijtimoiy muammolarni oldindan ko'rish va profilaktik choralarni ishlab chiqishda samarali vosita bo'lib xizmat qiladi. AI texnologiyalarining yana bir ustunligi qaror qabul qilish jarayonini qo'llab-quvvatlash bilan bog'liq. Hududiy tahlil natijalari asosida davlat boshqaruvi organlari ijtimoiy siyosatni aniq ma'lumotlarga tayangan holda shakllantirishi mumkin. Bu yondashuv boshqaruv samaradorligini oshirishga va resurslardan oqilona foydalanishga imkon beradi.

Sun'iy intellekt asosidagi psixologik monitoring tizimini joriy etish ko'p darajali yondashuvni talab etadi. Mikro darajada alohida shaxslarning psixologik holatini baholash va individual yondashuvni ta'minlash muhim hisoblanadi. Bu, ayniqsa, o'quvchilar, talabalar va mehnat jamoalarida samarali natija beradi. Mezo darajada psixologik farovonlik mahalla, ta'lim muassasalari va tibbiyot tizimi doirasida tahlil qilinadi. Ushbu darajada ijtimoiy muhit omillari hisobga olinib, guruhiy muammolar aniqlanadi va tegishli choralar ishlab chiqiladi. Makro darajada esa hududiy boshqaruv organlari tomonidan umumlashtirilgan tahlillar amalga oshiriladi. Bu davlat siyosatini shakllantirish va ijtimoiy dasturlarni rejalashtirishda muhim ahamiyatga ega. Mazkur ko'p bosqichli model ijtimoiy boshqaruv samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Sun'iy intellekt texnologiyalarini joriy etishda bir qator muammolar mavjud. Eng avvalo, psixologik ma'lumotlarning maxfiylikni ta'minlash zarurati dolzarb hisoblanadi. Bundan tashqari, hududlar o'rtasida raqamli infratuzilmaning notekis rivojlanganligi tizim samaradorligiga ta'sir ko'rsatadi. Shuningdek, AI va psixologiya integratsiyasi bo'yicha malakali mutaxassislarining yetishmasligi ushbu yo'nalishning rivojlanishini cheklovchi omillardan biridir.

Nazariy tahlillar shuni ko'rsatadiki, sun'iy intellekt psixologik farovonlikni hududiy darajada o'rganishda yangi yondashuvni shakllantirmoqda. Ushbu yondashuv ma'lumotlarga asoslangan

tahlil, real vaqt monitoringi va bashoratlash imkoniyatlari bilan tavsiflanadi. Natijada, ijtimoiy boshqaruv tizimi an'anaviy modeldan raqamli va adaptiv modelga o'tmoqda.

Xulosa

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, psixologik farovonlikni hududiy darajada tahlil qilishda sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish zamonaviy ijtimoiy boshqaruv tizimining muhim va istiqbolli yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. AI yondashuvi katta hajmdagi ma'lumotlarni tezkor va tizimli qayta ishlash, psixologik holatlarning dinamikasini aniqlash hamda ularni hududlar kesimida chuqur tahlil qilish imkonini beradi.

Shuningdek, sun'iy intellektning prediktiv imkoniyatlari ijtimoiy-psixologik muammolarni erta bosqichda aniqlash va ularning oldini olishga qaratilgan profilaktik choralarni ishlab chiqishda muhim ahamiyat kasb etadi. Bu esa ijtimoiy siyosatni reaktiv emas, balki proaktiv asosda tashkil etish imkonini yaratadi. O'zbekiston sharoitida AI asosidagi psixologik monitoring tizimini mikro, mezo va makro darajalarda joriy etish ijtimoiy boshqaruv samaradorligini oshirish, resurslarni optimal taqsimlash hamda aholining psixologik farovonligini ta'minlashga xizmat qiladi. Biroq, ushbu jarayonda axborot xavfsizligi, texnologik infratuzilma va malakali kadrlar bilan bog'liq muammolarni hal etish muhim ahamiyatga ega.

References:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori (2020). Raqamli O'zbekiston – 2030 strategiyasi.
2. Yuldashev, B. (2021). Ijtimoiy boshqaruv asoslari. Toshkent.
3. O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi (2021). Ruhiiy salomatlik bo'yicha milliy dastur.
4. O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi (2022). Hisobot materiallari.
5. Karimov, A. (2020). Axborot texnologiyalari va jamiyat. Toshkent.